

Opole, dn. 09.09.2020 r.

ZR.5144.48.2020.AM

Pozwolenie nr 44/R/2020

Na podstawie art.36 ust.1 pkt 1 i ust. 3, art.4, art.6 ust. 1 pkt 2 lit. f, art.7 pkt 1, art.89 pkt 2 i art.91 ust.4 pkt 4 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity – DzU z 2020, poz. 282), Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (DzU z 2018 r., poz. 1609, ze zm.) oraz art.104 Ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jednolity – DzU z 2020 r., poz. 256), po rozpatrzeniu wniosku z dnia 30.07.2020 r., złożonego w dniu 03.08.2020 r. przez Parafię Rzymskokatolicką przy Bazylice św. Jakuba St. Apostoła i św. Agnieszki w Nysie, gm. Nysa; z siedzibą: Plac Katedralny 7, 48-300 Nysa;

o udzielenie pozwolenia na wykonanie prac konserwatorskich przy następującym zabytku:
organy z Bazyliki św. Jakuba St. Apostoła i św. Agnieszki w Nysie, gm. Nysa; firma organmistrzowska *Biernacki*, 1972, organy piszczałkowe, 45-głosowe, z trzema manuałami i pedałem; o trakturze elektromagnetycznej, z wiatrownicami stożkowymi, z miechami pływakowymi;

objętym formą ochrony poprzez wpis do rejestru zabytków ruchomych województwa opolskiego decyzją numer: ks.B.t.IV-401/2020 z dnia 29.06.2020 r.; polegających na wykonaniu prac konserwatorskich w zakresie konserwacji ww. instrumentu, oraz po ocenie danych przedstawionych we wniosku i załączonych do niego dokumentów:
Program prac konserwatorskich oraz remontowych dla organów w Bazylice Św. Jakuba w Nysie wraz z ekspertyzą, opracowany przez dra Macieja Batora (załącznik nr 1);

Opolski Wojewódzki Konservator Zabytków

pozwala

na wykonanie następujących prac przy ww. zabytku:

1. Stół gry:
 - a. demontaż wszystkich elementów, czyszczenie klawiszy ewentualnie ich wymiana; uzupełnienie osłabionych elementów;
 - b. uzupełnienie oklein filcowych, polerowanie, regulacja klawiatury;
 - c. konserwacja drewnianych elementów stołu gry, ewentualne wykonanie politory;
 - d. naprawa, czyszczenie i regulacja oraz wymiana nakładek klawiatury nożnej;
 - e. uporządkowanie przewodów elektrycznych w kontuarze; likwidacja obecnej instalacji;

- f. montaż nowego oświetlenia i włącznika napędu oraz dobranych kolorystycznie gniazdek sieciowych przy podstawie prospektu.
2. Traktura:
- a. wymiana elektromagnesów, styków, przewodów, prostowników na elektroniczne moduły cyfrowe; możliwe jest punktowe zachowanie niektórych elementów po ścisłej kontroli i długotrwałej obserwacji ich pracy;
 - b. impregnacja środkiem owadobójczym elementów drewnianych;
 - c. wymiana mieszków,
 - d. regulacja, uszczelnienie przekaźników pneumatycznych.
3. Miechy:
- a. demontaż;
 - b. impregnacja środkiem owadobójczym elementów drewnianych;
 - c. naprawa i konserwacja ruchomych elementów napędu powietrznego;
 - d. czyszczenie i konserwacja elementów metalowych;
 - e. naprawa i konserwacja wszystkich konduktów.
4. Wiatrownice:
- a. demontaż, czyszczenie i impregnacja środkiem owadobójczym elementów drewnianych;
 - b. naprawa i wymiana skórzanego pokrycia wszystkich stożków;
 - c. regulacja, uszczelnienie wiatrownic;
 - d. konserwacja kłoców, ławeczek i zawieszaków;
 - e. regulacja lub wymiana osłabionych elementów i rekonstrukcja nieprofesjonalnych uzupełnień;
 - f. montaż kładek komunikacyjnych i drabin dla ułatwienia bezkolizyjnego dostępu do manualów I i III.
5. Sekcja brzmienia:
- a. demontaż wszystkich piszczałek; czyszczenie i uzupełnienie brakujących elementów lub osłabionych, likwidacja uszkodzeń mechanicznych, naprawa dostroików;
 - b. impregnacja środkiem owadobójczym piszczałek drewnianych, uszczelnienie i naprawa szpuntów;
 - c. brązowanie piszczałek prospektowych;
 - d. strojenie i intonacja.
6. Dmuchawa:
- a. montaż nowej dmuchawy o wyższych parametrach (ewentualnie zespołu turbin);
 - b. montaż, wykonanie regulatora (ewentualnie remont zachowanego regulatora);
 - c. ustalenie i regulacja ciśnienia.
7. Instalacja elektryczna:
- a. wymiana instalacji elektrycznej wewnątrz organów z zastosowaniem obowiązujących norm bezpieczeństwa;
 - b. zainstalowanie oświetlenia lub odpowiednio rozlokowanych gniazd sieciowych wraz z ruchomym oświetleniem.

Prace konserwatorskie będą prowadzone według programu prac konserwatorskich, opracowanego przez organmistrza dra Macieja Batora, i uzgodnionego w dniu 01.09.2020 r. przez Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków; Uzgodnienie nr ZR.5144.48.2020.AM.

Niniejsze pozwolenie posiada termin ważności do dnia: 30.06.2021 r.

Postępowanie w sprawie wydanego pozwolenia może zostać wznowione, a następnie pozwolenie może zostać cofnięte lub zmienione na podstawie art. 47 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity – DzU z 2020, poz. 282).

Warunki konserwatorskie na podstawie art.36 ust. 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity – DzU z 2020, poz. 282), i § 12 Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (DzU z 2018 r., poz. 1609, ze zm.):

1. kierowanie pracami konserwatorskimi albo samodzielne ich wykonywanie przez osobę posiadającą kwalifikacje, o których mowa w art. 37a ust. 2 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity – DzU z 2020, poz. 282), oraz przekazanie Opolskiemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków (OWKZ) w terminie nie później niż 14 dni przed rozpoczęciem prac, a w toku prac w terminie 14 dni przed dokonaniem zmiany osoby prowadzącej prace:
 - a. **imienia, nazwiska i adresu osoby kierującej pracami konserwatorskimi albo samodzielnie je wykonującej,**
 - b. **dokumentów potwierdzających spełnianie przez tę osobę wymagań, o których mowa w art. 37a ust.2 ustawy,**
 - c. **oświadczenia wskazanej osoby, o przyjęciu obowiązku kierowania albo samodzielnego wykonywania wskazanych w pozwoleniu prac,**
2. zawiadomienie OWKZ o terminie rozpoczęcia i zakończenia wskazanych w pozwoleniu prac,
3. niezwłoczne zawiadomienie OWKZ o wszelkich zagrożeniach lub nowych okolicznościach ujawnionych w trakcie prowadzenia prac, wskazanych w pozwoleniu,
4. odbiór końcowy prac konserwatorskich wskazanych w pozwoleniu z udziałem OWKZ,
5. prowadzenie dokumentacji przebiegu wskazanych w pozwoleniu prac, w sposób umożliwiający jednoznaczną identyfikację i dokładną lokalizację przestrzenną wszystkich czynności, użytych materiałów oraz dokonanych odkryć, i przekazanie OWKZ dokumentacji konserwatorskiej **w terminie 3 miesięcy** od zakończenia prac.

Uzasadnienie

W dniu 03.09.2020 r. do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu wpłynął wniosek Parafii Rzymskokatolickiej przy Bazylice pw. św. Jakuba St. Apostoła i św. Agnieszki w Nysie, gm. Nysa, w sprawie wydania pozwolenia konserwatorskiego na prowadzenie prac konserwatorskich przy instrumencie organowym znajdującym się w Bazylice pw. św. Jakuba St. Apostoła i św. Agnieszki w Nysie, gm. Nysa. Przedmiotowy instrument jest wpisany do rejestru zabytków ruchomych województwa opolskiego pod numerem: ks.B.t.IV-401/2020 z dnia 29.06.2020 r. Z tego względu podlega ochronie konserwatorskiej, wyrażającej się m.in. w konieczności uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkich czynności faktycznych odnoszących się do tego obiektu. Ponadto w myśl art.4 pkt 1,2 ww. ustawy ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu zapewnienie warunków prawnych, umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie oraz zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla ich wartości.

Niniejsze pozwolenie zostało wydane na podstawie art.36 Ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity – DzU z 2020 r., poz. 282) w oparciu o dane zawarte we wniosku złożonym w dniu 03.07.2020 r. W toku postępowania w dniu 01.09.2020 r. program prac został pozytywnie zaopiniowany przez ks. dra hab. Grzegorza Poźniaka, prof. UO, eksperta w dziedzinie konserwacji zabytkowych instrumentów organowych.

W nawiązaniu do ust. 3 przywołanego wyżej artykułu ustawy zawarto w pozwoleniu warunki konserwatorskie, wprowadzone celem zapobieżenia uszkodzeniu lub zniszczeniu zabytku.

Mając na uwadze, iż planowane prace konserwatorskie są zgodne z zasadami ochrony zabytków i sztuką organmistrzowską, pozwolenie może być wydane.

Stąd należało orzec jak w sentencji.

Od decyzji niniejszej przysługuje stronom odwołanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, za moim pośrednictwem, w terminie 14 dni od daty jej doręczenia (art.127 § 1 i 2 oraz art.129 § 1 i 2 k.p.a.). W trakcie biegu terminu do wniesienia odwołania strona może zrzec się prawa do wniesienia odwołania wobec organu administracji publicznej, który wydał decyzję. Z dniem doręczenia organowi administracji publicznej oświadczenia o zrzeczeniu się prawa do wniesienia odwołania przez ostatnią ze stron postępowania, decyzja staje się ostateczna i prawomocna (art.127a § 1 i 2 k.p.a.).

OPOLSKI WOJEWÓDZKI
KONSERWATOR ZABYTKÓW
Elzbieta Molak

Pouczenie:

Wnioskodawca (inwestor) i prowadzący prace (kierujący robotami, wykonawca) zobowiązani są do przestrzegania zasad i warunków prowadzenia prac (robót, badań lub innych działań), wynikających z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w szczególności:

1) Wojewódzki konserwator zabytków wstrzymuje (na mocy decyzji) wykonywane bez jego pozwolenia lub w sposób odbiegający od zakresu i warunków określonych w pozwoleniu prace (roboty, badania lub inne działania) przy zabytku wpisanym do rejestru lub w jego otoczeniu, a następnie wydaje decyzję:

- a) nakazującą przywrócenie zabytku do poprzedniego stanu lub uporządkowanie terenu, z określeniem terminu wykonania tych czynności, albo
- b) zobowiązującą do uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na prowadzenie wstrzymanych prac (robót, badań lub innych działań) przy zabytku, albo
- c) nakładającą obowiązek podjęcia określonych czynności w celu doprowadzenia wykonywanych prac (robót, badań lub innych działań) przy zabytku do zgodności z zakresem i warunkami określonymi w pozwoleniu, wskazując termin wykonania tych czynności.

Po wykonaniu obowiązku, o którym mowa pod lit. c), wojewódzki konserwator zabytków wydaje pozwolenie na wznowienie wstrzymanych prac (robót, badań lub innych działań) przy zabytku.

2) W przypadku, gdy bez wymaganego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków lub w sposób odbiegający od zakresu i warunków określonych w pozwoleniu wykonano przy zabytku wpisanym do rejestru prace (roboty, badania lub inne działania), wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję:

- a) nakazującą przywrócenie zabytku do poprzedniego stanu lub uporządkowanie terenu, określając termin wykonania tych czynności, albo
- b) zobowiązującą do doprowadzenia zabytku do jak najlepszego stanu we wskazywany sposób i w określonym terminie.

3) Osoba, która dopuściła się naruszenia przepisów o zabytkach lub naruszyła zakres i warunki określone w pozwoleniu, jest obowiązana na swój koszt wykonać czynności nakazane w decyzji, o której mowa w punkcie 1) lit. a) i c) oraz w punkcie 2).

4) **Wykonawca jest zobowiązany niezwłocznie zawiadomić OWKZ o wszelkich zagrożeniach lub nowych okolicznościach ujawnionych w toku prac konserwatorskich przy zabytku, które mogą mieć wpływ na stan zachowania zabytku.** W takich przypadkach WKZ jest zobowiązany wydać wykonawcy odpowiednie zalecenia w terminie nie późniejszym niż 7 dni od dnia przyjęcia zawiadomienia, może również wydane pozwolenie zmienić lub je cofnąć.

5) **Art. 107d.**

1. **Kto bez pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków podejmuje działania, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 1–5, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 500 000 zł.**

2. **Kto podejmuje działania, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 1–5, niezgodnie z zakresem lub warunkami określonymi w pozwoleniu wojewódzkiego konserwatora zabytków, podlega karze pieniężnej w wysokości od 500 do 500 000 zł.**

5. **Karę pieniężną, o której mowa w ust. 1–2, nakłada w drodze decyzji organ ochrony zabytków, który wydał pozwolenie bądź był właściwy do wydania pozwolenia.**

Otrzymuje za zwrotnym potwierdzeniem odbioru:

✓ Parafię Rzymskokatolicką przy Bazylice św. Jakuba St. Apostoła i św. Agnieszki w Nysie
Plac Katedralny 7, 48-300 Nysa

W załączniku nr 1: uzgodniony przez OWKZ program prac (kserokopia).

Do wiadomości:

1. Kuria Diecezjalna w Opolu
ul. Książąt Opolskich 19
45-005 Opole

aa AM

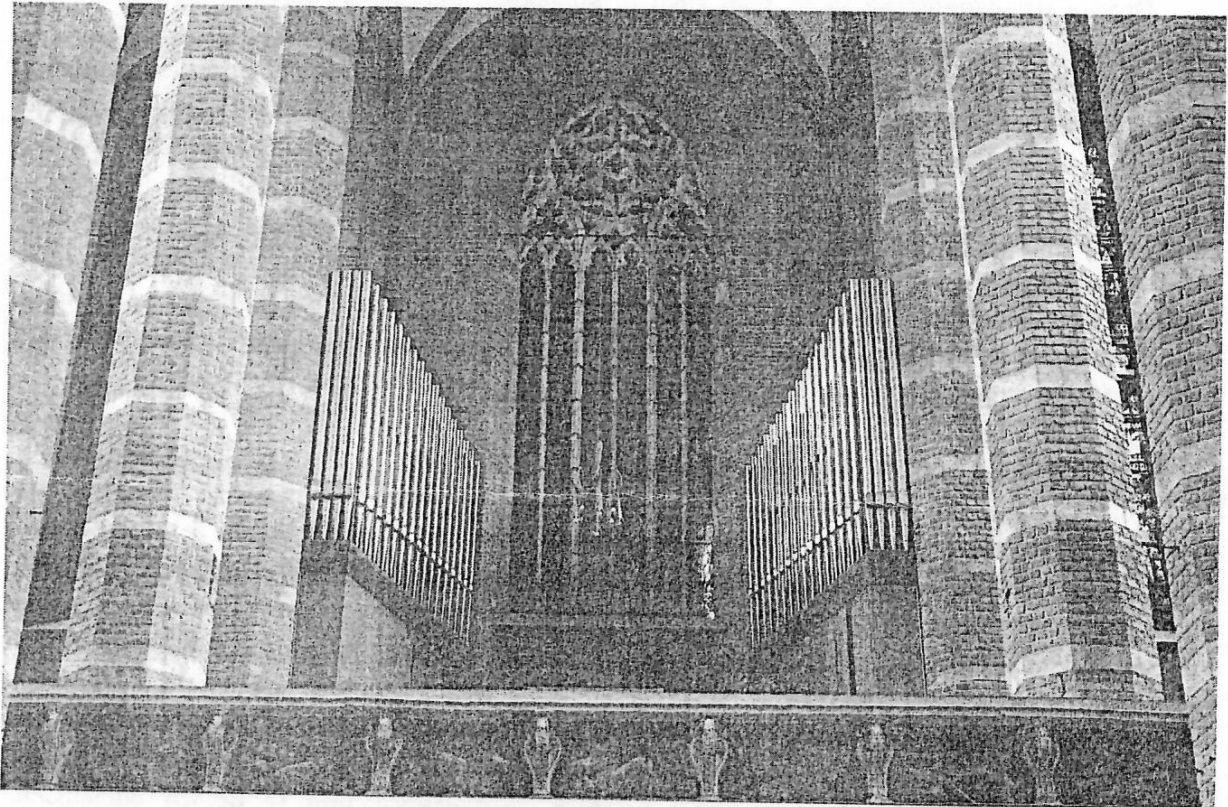
Maciej Bator, organista, rzeczoznawca organowy,
doktor nauk muzycznych, autor ewidencji organów z upoważnienia
Referatu Sztuki Sakralnej Świdnickiej Kurii Biskupiej,
członek zarządu Fundacji Dobrej Muzyki
tel. 725 33 44 10, mail: maciejb1@wp.pl

Zał. nr¹ do decyzji - pozwolenia
Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora
Zabytków Nr
Świdnica 1.07.2020
44/R/2020
6 1 WRZ. 2020
z dnia

Podpis

OPOLSKI WOJEWÓDZKI
KONSERWATOR ZABYTKÓW
Ezbieta Polak

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH ORAZ REMONTOWYCH DLA ORGANÓW W BAZYLICE ŚW. JAKUBA W NYSIE WRAZ Z EKSPERTYZĄ

Identyfikacja instrumentu

Właściciel	Parafia Św. Jakuba i Św. Agnieszki w Nysie.
Dekanat	Nysa.
Miejsce	Bazylika Św. Jakuba i Św. Agnieszki w Nysie.
Budowniczy	Firma Aleksandry Biernackiej-Grandys (siostra Dominika II Biernackiego ¹).
Data budowy	1972.
Ilość głosów	Ogółem – 46: Manuał I – 13, Manuał II – 11, Manuał III – 12, Pedał – 10.
Lokalizacja	Empora naprzeciw ołtarza głównego.

¹ Zob. www.biernacki.fora.pl/sylwetki-znanych-i-slawnych-biernackich.8/hugon-biernacki-organmistrz.236.html (dostęp – 18. 06. 2020).

2. Opis inwentaryzacyjny

Rys historyczny kościoła i organów

Obecny kościół powstawał w przybliżeniu od 1392 roku. Pożar z 1542 roku stał się przyczyną prac naprawczych (m.in. nowe sklepienia i dach). Barokizacja (XVII i XVIII wiek) a następnie regotyżacja (lata 1889–1895) kształtowały świątynię do roku 1945 kiedy to w wyniku pożaru zniszczone zostały dach, organy i znaczna część nawy głównej. Odbudowa i renowacja trwa od 1961 roku. Kościół jest trójnawowy, halowy, z cegły i kamienia, pokryty dwuspadowym dachem z sygnaturką na kalenicy. Znajduje się tu także zbiór epitafiów i pomników nagrobnych².

Organy wzmiankowane są w 1548 roku w kontekście napraw po pożarze kościoła (1542). Wówczas pracował przy nich organmistrz Simon Faber. Łączny koszt wykonanych prac wyniósł 107 marek 9 groszy i 10 halerzy. Niedługo później ten sam budowniczy zbudował tu mniejsze organy, w których zastosowano piszczałki z kościoła Matki Boskiej Różańcowej (Maria in Rosis). Ich koszt zamykał się w kwocie 210 marek, 38 groszy i 11 halerzy. Najprawdopodobniej przed 1711 rokiem główne organy przebudował Franz Anton Kretschmer (Krätschmer) ze Świdnicy. Jego prace polegały na powiększeniu instrumentu z 36 do 54 głosów³. W roku 1811 organy były remontowane przypuszczalnie przez Antoniusa Neugebauera, organmistrza z Nysy. Później także dwa pokolenia nyskich organmistrzów, Paul i Carl Berschdorf, opiekowali się organami kościoła św. Jakuba, wprowadzając m.in. trakturę pneumatyczną. Pożar z 1945 roku zniszczył instrument, którego funkcję przejęły obecne organy zbudowane w 1972 roku przez Firmę Biernackiego z Warszawy⁴.

Szafa organowa (fot. nr 1 str. 1)

Dwudzielny prospekt organowy znajduje na emporze organowej nad wejściem przeciwnym do ołtarza głównego. Prospekt jest symetryczny, dwudzielny, rozdzielony oknem a także filarami nawy głównej. Niewielki fragment prospektu umieszczony jest przy filarze w przestrzeni nawy bocznych (cztery piszczałki po każdej ze stron). Cokół organów i prospektowe piszczałki w nawie głównej tworzą perspektywiczne linie, wypełniając przestrzeń między filarami i centralnym oknem w fasadzie kościoła. Cztery największe piszczałki każdej ze stron wizualnie są równoległe do tylnej ściany kościoła, pozostałe ustawione są poprzecznie, malejąc w stronę okna razem z oddzielającymi je pojedynczymi listwami. Wszystkie piszczałki prospektowe mają półkoliste wagi górne i dolne oraz baczki. Cokół prospektu wykonany jest z płaskich drewnianych płyt w dwóch odcieniach, jaśniejszym (niżej) i ciemniejszym (wyżej, bezpośrednio pod piszczałkami prospektowymi) wzmocnionych od wewnątrz konstrukcją drewnianą. W ścianach prospektu znajdują się jednoskrzydłowe drzwi do wnętrza szafy organowej (na wysokości cokołu, pod dolną wiatrownicą).

Stół gry (fot. nr 2)

Stół gry jest ruchomy, połączony przewodami z szafami organowymi. Klawiatury ręczne (61 klawiszy, 3 manualy) pokryte są masą plastyczną. Klawisze są znacznie zbrudzone, niektóre wyraźnie uszkodzone (przetarta nakładka). Klawiaturę nożną wykonano z drewna (30 klawiszy). Jest mocno zabrudzona, widoczne są ślady znacznego zużycia poszczególnych elementów. Klucze

² https://pl.wikipedia.org/wiki/Bazylika_św._Jakuba_i_św._Agnieszki_w_Nysie; www.bazylika-nysa.pl/index.php?id=206 (dostęp –19. 06. 2020)

³ Zob. L. Burgemeister, *Der Orgelbau in Schlesien*, Verlag Wolfgang Weidlich, Frankfurt am Main, 1973, s. 203.

⁴ Zob. www.organy.pro/instrumenty.php?instr_id=1133 (dostęp –23. 06. 2020).

rejestrów włączające poszczególne głosy i połączenia umieszczono w poziomym szeregu nad klawiaturą III manualu a także w trzech szeregach po obu stronach zespołu klawiatur. Mają one formę włączników z numerem porządkowym i nazwą głosu lub połączenia. Poszczególne grupy opisane są niewielką grawerowaną tabliczką z cyfrą rzymską odpowiadającą poszczególnym sekcjom. Głosy językowe zaznaczone są dodatkowo czerwonym kołem. Trzy wolne kombinacje: biała, czerwona i zielona znajdują się ponad każdym włącznikiem rejestrów. Świetlne wskaźniki poziomu Crescenda (1–10) i żaluzji („Echo” 1–5) umieszczone są na poziomej listwie między trzecim manualiem a włącznikami sekcji tej klawiatury. Woltomierz i włącznik turbiny wraz z kontrolkami świetlnymi znajdują się po lewej i prawej stronie włączników trzeciego manualu na pochyłej listwie, nad trzecią klawiaturą, pod pulpitem. Pod klawiaturą pierwszego manualu umieszczone są włączniki urządzeń pomocniczych wraz kasownikami. Włącznik *Tutti* w formie pistonu, dźwignia Crescendo i dźwignia żaluzji sekcji drugiego manualu umieszczone są nad klawiaturą nożną. Włączniki zachowane w stanie poprawnym. Są pobrudzone i lekko wytarte. Ławka jest regulowana (5 poziomów).

Traktura (fot. nr 3)

Traktura gry i rejestrów jest elektro-pneumatyczna. Elektryczny impuls z kontuaru dociera do wiatrownic gdzie za sprawą elektromagnesu unosi niewielki zawór. Dalsza część traktury działa za sprawą impulsu pneumatycznego, który jest wzmocniony jedno- lub dwukrotnie w zależności od wiatrownicy. W sekcji pedału impuls pneumatyczny wychodzi z pierwszej wiatrownicy i uruchamia trakturę drugiej wiatrownicy za pośrednictwem kilkumetrowych rurek. Impuls jest jeszcze dodatkowo wzmocniony przekaźnikiem pod drugą wiatrownicą. Ogólny stan zachowania poprawny. Stwierdza się silny stopień zabrudzenia wszystkich elementów i zmęczenie, osłabienie materiału. Widoczne są liczne niefachowe naprawy (m.in. zewnątrz dociążenia zaworów stożkowych, zaślepienia elektromagnesów kartonem, niestaranne uszczelnienia klejem, plamy farby, przesunięcia w geometrii pracy membran tonowych i rejestrów). Większość elementów elastycznych jest osłabiona i łamliwa (rurki, przewody elektryczne, mocowania rurek). Niektóre rurki są luźne, niektóre zagięte (zmniejszona średnica). Klej przy łączeniach jest wysuszony, zeszywniały, niekiedy popękany. Elementy elektryczne są zaśniedziałe i punktowo zardzewiałe. Elementy metalowe, szczególnie pręty zaworów, są skorodowane i pokryte patyną. Niektóre mieszki w przekaźnikach i na listwach mieszkowych są nieszczelne. Większość z nich jest zeszywniała i pracuje na granicy skuteczności. Działanie urządzeń wewnątrz kontuaru jest utrudnione małą wydajnością styków, również zakurzonych i zaśniedziałych, sporadycznie także nadłamanymi. Punkt zamknięcia obwodu poszczególnych klawiszy czy rejestrów jest wyczuwalnie różny w poszczególnych przypadkach.

Wiatrownice

Głosy organów umieszczone są na 8 wiatrownicach. Sekcje manualu pierwszego i sekcji basowej umieszczone są w prawej części prospektu. Lewa strona zawiera piszczałki sekcji drugiego i trzeciego manualu a także dzwony z sekcji pedału. Piszczałki prospektowe zasilane są z dodatkowej wiatrownicy umieszczonej blisko prospektu.

Głosy wszystkich wiatrownic ułożone są chromatycznie, półtonowo (z wyjątkiem prospektowych). Stan ich zachowania jest poprawny, stwierdza się duży stopień zabrudzenia, wskazane jest zabezpieczenie przed drewnojadami. Niektóre elementy prawdopodobnie będą musiały zostać zrekonstruowane lub wzmocnione ze względu na osłabienie materiału. Wiatrownice nie mają wolnych miejsc na dodatkowe głosy, na które przygotowane są włączniki w kontuarze.

Napęd powietrzny (fot. nr 4, 5)

Organy wyposażone są w dwa miechy magazynowe, pływakowe, po jednym dla każdej ze stron instrumentu. Miech w prawej szafie ma dodatkowo podawacz (jeden dolny miech poruszany dźwignią nożną). Stan zachowania jest poprawny, miechy są lekko rozszczelnione, głównie z powodu pęknięć wysuszonej skóry. Miechy są mocno zabrudzone a skórzane elementy zdeformowane (szczególnie w miejscach łączenia), widoczne są także punktowe reparacje z użyciem niedopasowanych materiałów. Obciążenie wieka miechów składa się z nieforemnych betonowych i granitowych bloków ułożonych bez wyraźnego porządku.

Organy są napędzane dmuchawą elektryczną firmy *Aug. Laukhuff* zlokalizowaną w prawym cokole instrumentu. Jej wydajność jest niewystarczająca przy większym zużyciu powietrza. Temperatura silnika już po kilkunastominutowej pracy jest znaczna. Widoczne są także ślady wycieku oleju z komór łożyskowych.

Opis sekcji brzmieniowej (fot. nr 6, 7)

Sekcje brzmieniowe pochodzą z okresu budowy instrumentu i reprezentują jednorodną stylistykę zarówno muzyczną jak i warsztatową. Są zachowane w stanie dobrym. Piszczalki wymagają prewencyjnej fumigacji (piszczalki drewniane), czyszczenia (kurz i farba malarska), niekiedy prostowania, uzupełnień bądź lutowania złamanych elementów a także przeglądu i wymiany skóry/filcu przy szpuntach (Bourdon 8, Rurplet 4, Flet łagodny 16, Gedekt 4, Flet major 8, Subbas 16, Flethas 8, Okaryna 2).

Dyspozycja organów

Manual I	C – c ⁴ (61 klawiszy, 13 głosów)
15. Pryncypał 16'	obsada zachowana
16. Pryncypał 8'	obsada zachowana
17. Holflet 8'	obsada zachowana
18. Salicet 8'	obsada zachowana
19. Bourdon 8'	obsada zachowana
20. Oktawa 4'	obsada zachowana
21. Rurplet 4'	obsada zachowana
22. Super oktawa 2'	obsada zachowana
23. Kwinta 1 1/3'	obsada zachowana
24. Mixtura 4 ch.	obsada zachowana częściowo
(1' 1/3' 1/2' 1/6' repetycje: Gis, e, c ¹ , gis ¹ , e ² , c ³)	
25. Mixtura 5 ch.	obsada zachowana
(2' 1 1/3' 1' 1/3' 1/2' repetycje: G, fis, fis ¹ , fis ² , c ³)	
26. Trąbka 4.	obsada zachowana
27. Trompet 8'	obsada zachowana

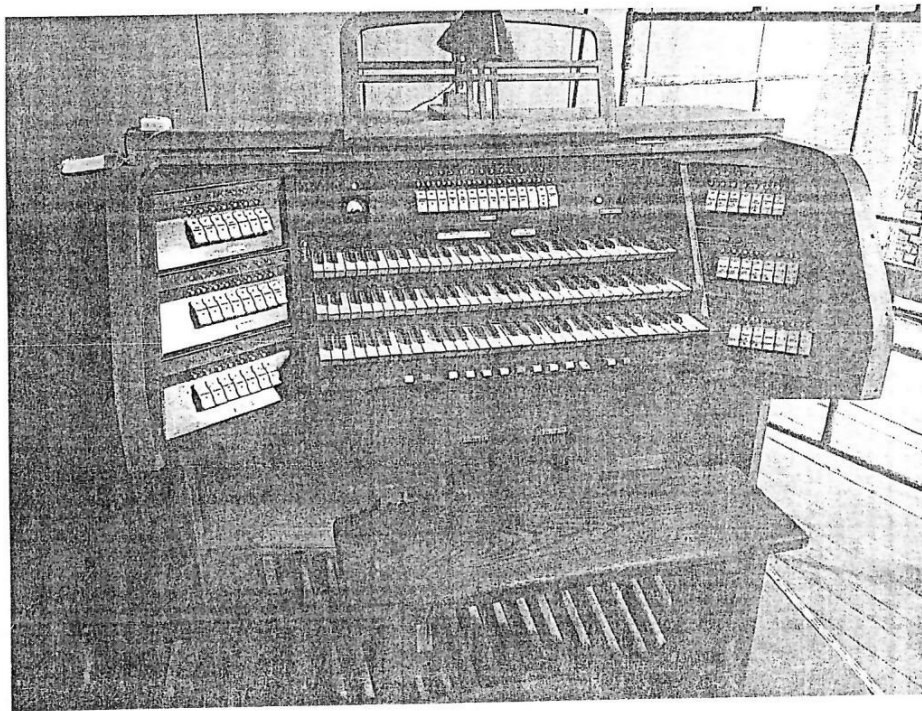
Manuał II /żaluzja/	C – c ⁴ (61 klawiszy, 11 głosów)	
30. Flet łagodny 16'	obsada zachowana	
31. Pryncypał włoski 8'	obsada zachowana	
32. Gamba 8'	obsada zachowana	
33. Vox coelestis 8'	obsada zachowana	
34. Praestant 4'	obsada zachowana	
35. Gedekt 4'	obsada zachowana	
36. Nasard 2 2/3'	obsada zachowana	
37. Picoło 2'	obsada zachowana	
38. Mixtura 4 ch.	obsada zachowana (1' 1/3' 1/2' 1/4' repetycje: c, a, fis ¹ , f ¹ , es ² , b ²)	
39. Mixtura wysoka 4 ch.	obsada zachowana (1/3' 1/2' 1/4' 1/6' repetycje: F, c, f, c ¹ , f ¹ , c ² , f ²)	
40.		
41. Vox humana 8'	obsada zachowana (niekompletny rezonator dźwięku g ³)	
Manuał III	C – c ⁴ (61 klawiszy, 12 głosów)	
44. Pryncypał fletowy 8'	obsada zachowana	
45. Gemshorn 8'	obsada zachowana	
46. Aeolina 8'	obsada zachowana	
47. Klarinet lab. 8'	obsada zachowana	
48. Flet major 8'	obsada zachowana	
49. Oktawa 4'	obsada zachowana	
50. Szpicflet 4'	obsada zachowana	
51. Tercja 1 3/5'	obsada zachowana	
52. Siflet 1'	obsada zachowana	
53. Mixtura 3 ch.	obsada zachowana	
54. Cymbel 3 ch.	obsada zachowana	
55.		
56. Obój 8'	obsada zachowana	
Pedał	C – f ¹ (30 klawiszy, 10 głosów)	
1. Kontrabas 16'	obsada zachowana	
2. Subbas 16'	obsada zachowana	
3. Pryncypałbas 8'	obsada zachowana	
4. Fletbas 8'	obsada zachowana	
5. Chorałbas 4'	obsada zachowana	
6. Okaryna 2'	obsada zachowana	
7. Mixturbas 3 ch.	obsada zachowana (4' 2 2/3' 2' 1 1/3')	
8.		
9. Puzon 16'	obsada zachowana	
10. Bombardon 8'	obsada zachowana	
11. Dzwony (a – f ¹)	obsada zachowana	
Urządzenia dodatkowe		
/włączniki rejestrów ręcznych/	A.P. [automat pedału]	W.K. 1 [Wolna Kombinacja]
12. M. I - P.	P [Piano]	W.K. 2
13. M. II - P.	F [Forte]	W.K. 3
14. M. III - P.	T [Tutti]	
28. M. III - M. I	Cr [Crescendo]	
29. M. II - M. I		/nad klawiaturą nożną/
42. Tremolo M. II	G.J. [Głosy Językowe]	Tutti [Piston Tutti]
43. M. III - M. II	RG [Rejestry ręczne]	Crescendo
57. Tremolo M. III		[Dźwignia Crescendo]
/pod manuałem I/		Echo M. II [Dźwignia żaluzji]

Manuał I	materiał	korpusy
15. Pryncypał 16'	metal, częściowo w prospekcie	cyldryczne otwarte
16. Pryncypał 8'	metal	cyldryczne otwarte
17. Holflet 8'	drewno (C – h ¹) metal (c ² – c ⁴)	prostokątne otwarte (C – h ¹) cyldryczne otwarte (c – f ³)
18. Salicet 8'	metal	cyldryczne otwarte
19. Bourdon 8'	drewno (C – g ¹), [bez uchwytów C – cis] metal (gis ¹ – c ⁴)	prostokątne kryte (C – g ¹), cyldryczne kryte (gis ¹ – c ⁴)
20. Oktawa 4'	metal	cyldryczne otwarte
21. Rurplet 4'	drewno (C – f ¹), [bez uchwytów C – cis] metal (fis ¹ – c ⁴)	prostokątne kryte (C – f), cyldryczne kryte/rurkowe (fis – f ²) koniczne (fis ² – c ⁴)
22. Super oktawa 2'	metal	cyldryczne otwarte
23. Kwinta 1 1/3'	metal	cyldryczne otwarte
24. Mixtura 4 ch.	metal	cyldryczne otwarte
25. Mixtura 5 ch.	metal	cyldryczne otwarte
26. Trąbka 4.	metal	stroikowe (C – fis ²) cyldryczne otwarte labialne (g ² – c ⁴)
27. Trompet 8'	metal	stroikowe miedziane (C – F ³) cyldryczne otwarte labialne (fis ³ – c ⁴)
Manuał II	materiał	korpusy
30. Flet łagodny 16'	drewno (C – f ²), [bez uchwytów C – h] metal (fis ² – c ⁴)	prostokątne kryte (C – f ²), cyldryczne kryte (fis ² – c ⁴)
31. Pryncypał włoski 8'	drewno (C – H), metal (c – c ⁴)	prostokątne kryte (C – H), cyldryczne otwarte (c – c ⁴)
32. Gamba 8'	metal	cyldryczne otwarte
33. Vox coelestis 8'	metal	cyldryczne otwarte
34. Praestant 4'	metal	cyldryczne otwarte
35. Gedekt 4'	drewno (C – f), metal (fis – c ⁴)	prostokątne kryte (C – f), cyldryczne kryte 24 (fis ¹ – f ²) koniczne 19 (fis ² – c ⁴)
36. Nasard 2 2/3'	metal	33 kryte cyldryczne kryte (C – gis ¹) 28 koniczne (a ¹ – c ⁴)
37. Picoło 2'	metal	cyldryczne otwarte
38. Mixtura 4 ch.	metal	cyldryczne otwarte
39. Mixtura wysoka 4 ch.	metal	cyldryczne otwarte

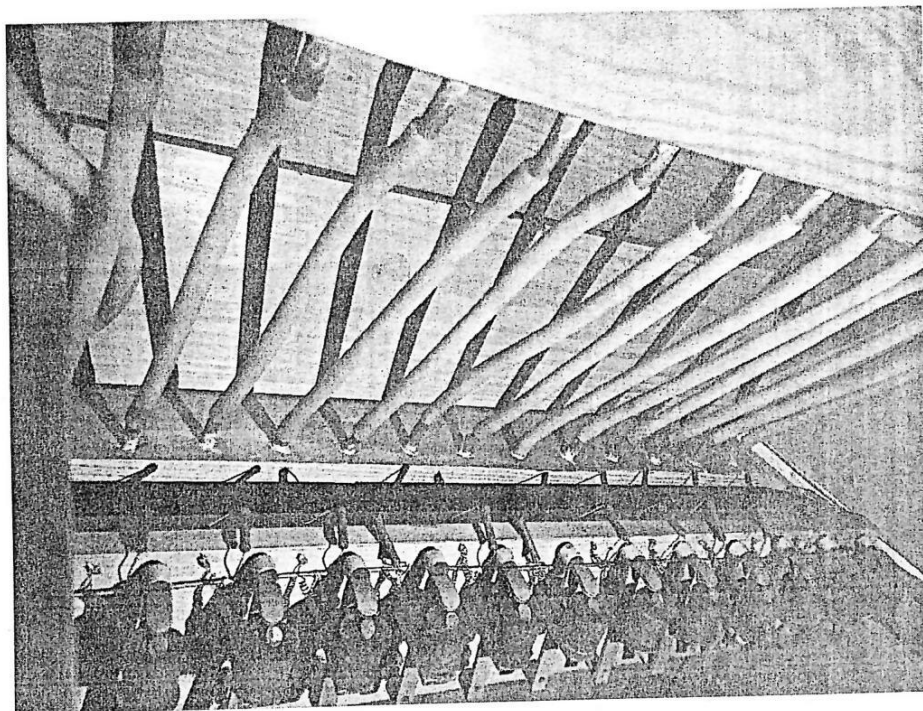
40.		
41. Vox humana 8'	metal	stroikowe (C – f ³) cylindryczne otwarte labialne (fis ³ – c ⁴)
Manuał III	materiał	korpusy
44. Pryncypał fletowy 8'	drewno (C – H), metal (c – c ⁴)	prostokątne kryte (C – H), cylindryczne otwarte (c – c ⁴)
45. Gemshorn 8'	drewno (C – f), metal (fis – c ⁴)	prostokątne kryte (C – f), koniczne (fis – c ⁴)
46. Aeolina 8'	metal	cylindryczne otwarte
47. Klarinet lab. 8'	metal	mieszane (odwrotnie koniczny-koniczny- odwrotnie koniczny-cylindryczny) kryte (C – H) , otwarte (c – c ⁴)
48. Flet major 8'	drewno (C – f), 30 metal (fis – c ⁴) 31	prostokątne kryte (C – f), cylindryczne kryte (fis – c ⁴)
49. Oktawa 4'	metal	cylindryczne otwarte
50. Szpicflet 4'	drewno (C – f), metal (fis – c ⁴)	prostokątne kryte (C – f), koniczne (fis – c ⁴)
51. Tercja 1 3/5'	metal	cylindryczne otwarte
52. Siflet 1'	metal	cylindryczne otwarte
53. Mixtura 3 ch.	metal	cylindryczne otwarte
54. Cymbel 3 ch.	metal	cylindryczne otwarte
55.		
56. Obój 8'	metal	stroikowe (C – f ³) cylindryczne otwarte labialne (fis ³ – c ⁴)
Pedał	materiał	korpusy
1. Kontrabas 16'	drewno	prostokątne otwarte
2. Subbas 16'	drewno	prostokątne kryte [bez uchwytów]
3. Pryncypałbas 8'	metal, częściowo w prospekcie	cylindryczne otwarte
4. Fletbas 8'	drewno	prostokątne kryte
5. Chorałbas 4'	metal	cylindryczne otwarte
6. Okaryna 2'	metal	cylindryczne półkryte
7. Mixturbas 3 ch.	metal	cylindryczne otwarte
8.		
9. Puzon 16'	drewniane głowice, metalowe rezonatory	stroikowe
10. Bombardon 8'	metal	stroikowe [miedziane]
11. Dzwony	metal	

3. Fotografie

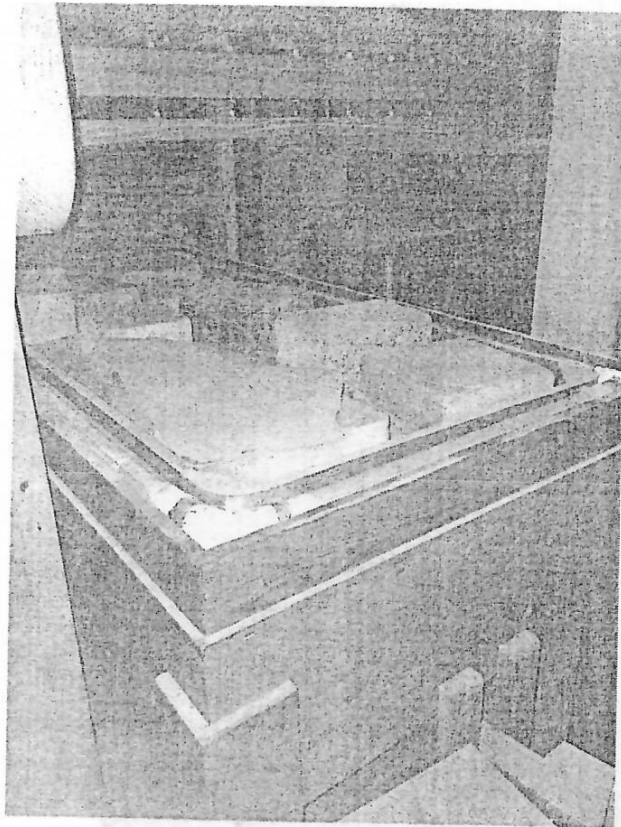
Fot. nr 2. Stół gry.

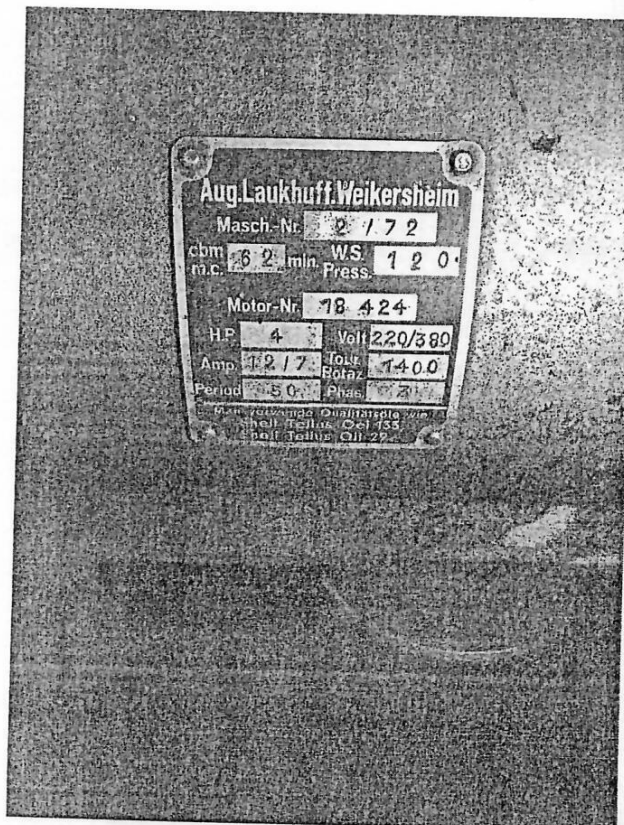
Fot. nr 3. Traktura sekcji II manualu.

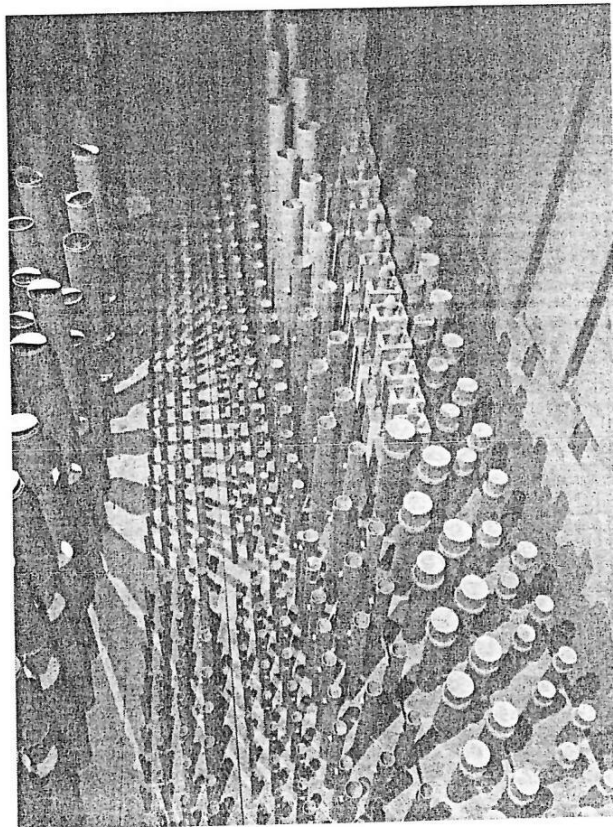
Fot. nr 4. Miech z podawaczem w prawej części organów.

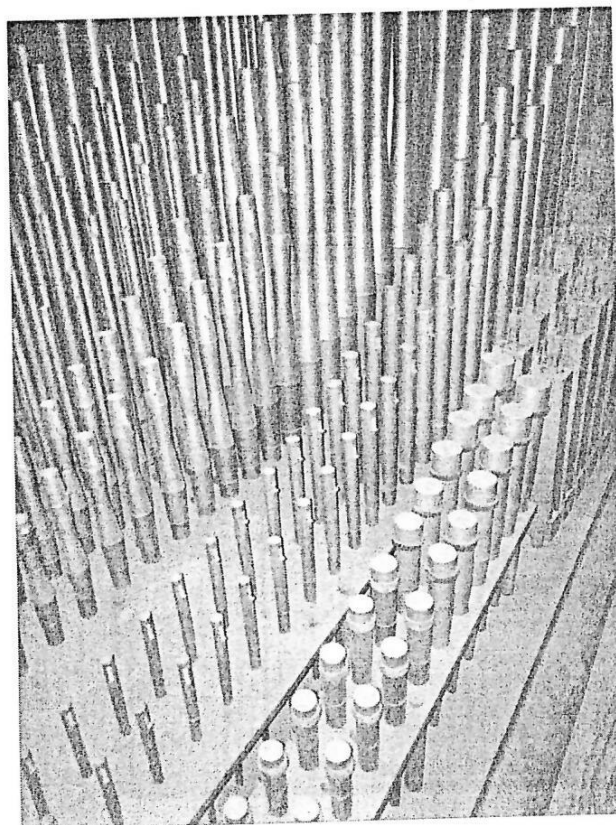
Fot. nr 5. Dmuchała.

Fot. nr 6. Piszczalki Manuału II (głosy widoczne na zdjęciu od lewej: Vox Humana 8, Mixtura 4 ch. Mixtura wysoka 4 ch. Pikolo 2' Gedeckt 4' i Nasard 2 2/3').

Fot. nr 7. Piszczalki Manuału III.

4. Program prac konserwatorskich

Za zgodność
z oryginałem
01.03.2020 r.

Starszy Sędzi
Wojewódzkiego Urzędu Ochrony
Zabytków w Opolu

mgr Anna Molenda

1. Stół gry

Demontaż wszystkich elementów, czyszczenie klawiszy ewentualnie ich wymiana, uzupełnienie osłabionych elementów. Uzupełnienie oklein filcowych, polerowanie, regulacja klawiatury. Konserwacja drewnianych elementów stołu gry, ewentualne wykonanie politurey. Naprawa, czyszczenie i regulacja oraz wymiana nakładek klawiatury nożnej. Uporządkowanie przewodów elektrycznych w kontuarze: likwidacja obecnej instalacji. Montaż nowego oświetlenia i włącznika napędu oraz dobranych kolorystycznie gniazdek sieciowych przy podstawie prospektu.

2. Traktura

Sugerowana jest wymiana elektromagnesów, styków, przewodów, prostowników na elektroniczne moduły cyfrowe. Możliwe jest punktowe zachowanie niektórych elementów po ścisłej kontroli i długotrwałej obserwacji ich pracy. Impregnacja środkiem owadobójczym wszystkich drewnianych elementów, kompleksowa wymiana wszystkich mieszków, regulacja, uszczelnienie przekaźników pneumatycznych.

3. Miechy

Kompleksowa konserwacja miechów: demontaż, impregnacja środkiem owadobójczym drewnianych elementów, całkowita wymiana poszycia skórzanego, naprawa i konserwacja ruchomych elementów napędu powietrznego. Czyszczenie i konserwacja elementów metalowych. Naprawa i konserwacja wszystkich konduktów.

4. Wiatrownice

Gruntowna konserwacja wszystkich wiatrownic: demontaż, czyszczenie i impregnacja środkiem owadobójczym wszystkich drewnianych elementów, naprawa i wymiana skórzanego pokrycia wszystkich stożków, regulacja, uszczelnienie wiatrownic, konserwacja kłoców, ławeczek i zawieszaków. Regeneracja lub wymiana osłabionych elementów i rekonstrukcja nieprofesjonalnych uzupełnień. Montaż kładek komunikacyjnych i drabin dla ułatwienia bezkolizyjnego dostępu do manualów I i III.

5. Sekcja brzmienia

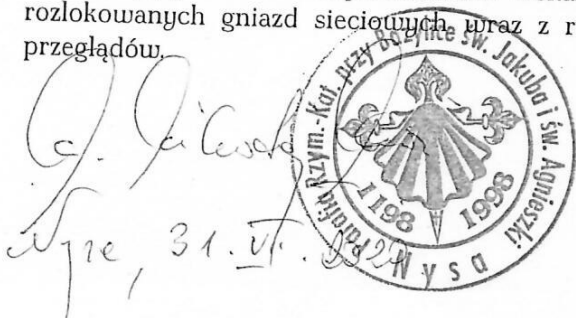
Demontaż wszystkich piszczałek, czyszczenie i uzupełnienie brakujących lub osłabionych elementów, likwidacja uszkodzeń mechanicznych, naprawa dostroików. Impregnacja środkiem owadobójczym piszczałek drewnianych, uszczelnienie i naprawa szpuntów. Sugerowane brązowanie piszczałek prospektowych. Strojenie i intonacja.

6. Dmuchała

Zakup i montaż nowej dmuchały o wyższych parametrach (ewentualnie zespołu turbin), montaż, wykonanie regulatora (ewentualnie remont zachowanego regulatora), ustalenie i regulacja ciśnienia.

7. Instalacja elektryczna

Całkowita wymiana instalacji elektrycznej wewnątrz organów z zastosowaniem obowiązujących norm bezpieczeństwa. Wskazane jest zainstalowanie oświetlenia lub odpowiednio rozlokowanych gniazd sieciowych wraz z ruchomym oświetleniem dla ułatwienia późniejszych przeglądów.

Specyfikacja materiałów wskazanych do prac organmistrzowskich przy organach w Bazylice pw. św. Jakuba Starszego Apostoła i św. Agnieszki w Nysie.

1. Miechy

1. Układ powietrznego zasilania instrumentu

Skóra bydlęca, grubość 1,5 mm

Skóra owcza i kozia, grubości 1,5 mm i 1,0 mm

Filc techniczny (2 mm)

Drewno sezonowane dębowe, sosnowe lub modrzewiowe

Klejotka sosnowa oklejona fornirem dębowym

Gąbka akustyczna (szablon piramidalny) grubość: 4 cm

Papier pakowy

Papier typu brystol

Klej skórny (klejenie na gorąco)

Klej do drewna lub kontaktowy

Wosk w paście, olej lniany

Środek owadobójczy (chroniący przed kołatką, spuszczalem, borodziejem, trziennikiem i miazgowcem)

Żywica akrylowa na bazie metakrylanu etylu i akrylanu metylu.

Wkręty z płaskim nacięciem

2. Wiatrownice

Skóra owcza i kozia (grubość 1,5 mm i 1,0 mm)

Skóra kozia (grubość 0,5 mm)

Filc uszczelniający (grubość 2 mm i 3 mm)

Filc ozdobny (grubość 1 mm)

Papier typu brystol

Klej skórny (klejenie na gorąco)

Klej do drewna lub kontaktowy w zależności od potrzeb

Preszpan techniczny

Pręty mosiężne

Wełna stalowa

Wosk w paście, olej lniany

Środek owadobójczy (chroniący przed kołatką, spuszczalem, borodziejem, trziennikiem i miazgowcem)

Żywica akrylowa na bazie metakrylanu etylu i akrylanu metylu.

Wkręty płaskim nacięciem

3. Piszczalki drewniane:

Drewno sezonowane dębowe, świerkowe lub sosnowe

Skóra owcza (grubość 1 mm i 1,5 mm)

Filc uszczelniający

Wosk w paście lub pokost lniany

Wkręty z płaskim nacięciem

Piszczalaki metalowe:

Spoivo LC60 (Sn60Pb40)

Chlorek amonu (Salmiak)

Ogólnie dostępne środki myjące

Lakier podkładowy

Srebrzanka na bazie poliuretanu z grubym ziarnem

Lakier typu Klarlack

4. Stół gry

Drewno sezonowane dębowe lub sosnowe

Fornir

Wełna stalowa

Filc ozdobny (grubość: 5 mm, 3 mm i 1 mm)

Kaszmir (grubość: 1,4 mm, 1,2 mm i 1 mm)

Filc klawiaturowy odporny na ściskanie (grubość: 5 mm)

Politura na bazie szelaku

Wkręty ozdobne

Klej skórny

Klej do drewna lub kontaktowy

Wosk w paście

Opracował:

Maciej Bator

Maciej Bator